

Felszólalások

Kőhalmi Béla *egyetemi tanár, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Könyvtártudományi Intézete*

Egy szocializmust építő társadalom tudománpolitikájában minden tudománynak, így a könyvtártudománynak is az ettől elválaszthatatlan könyvtáraknak *nemcsak a helye, de a feladatai* is pontosan ki vannak jelölve. A társadalomépítés jelen szakaszában a feladatok foglalata: befejezni a szocializmus alapjainak lerakását.

Ha tehát a könyvtártudományi feladatok pontosabb kitűzéséről beszélünk, helyes ugyan, hogy tudományunk saját belső fejlődésének szükségleteiből indulunk ki, de félmunkát végzünk, ha nem vesszük figyelembe az ugyane célokat szolgáló többi tudományokkal való kapcsolat kérdéseit.

Éppen ezért nem helyeselem azt, hogy kizártuk a tárgyalás anyagából a könyvtárainkban folyó vagy esetleg ide telepítendő nem-könyvtártudományi kutatás megvitatását. A könyvtártudományt, *mint intézményekhez kapcsolódó tudományt* sajátosan az jellemzi, hogy alig találunk olyan alapkutatás jellegű témát, amely végső fokon ne a termelő munkát közvetlenül segítő kutatást, amely ne az oktatást vagy ne az általános művelődési színvonal emelését akarná szolgálni.

Áll ez a kapitalista országok könyvtártudományára is. Folyóirataikban különösen az utóbbi évtizedekben sűrűn találkozunk olyan tanulmányokkal, amelyek a kutatók és oktatók igényeit és szokásait puhatolják ki, és azt vizsgálják, hogy szolgáltatásaikat a valóságos szükségletnek megfelelően alakítsák ki.

A feladatoknak és témáknak az a seregszemléje azonban, amit kaptunk, ebben a formában nem szolgálta jól azt a célt, amiért összejöttünk. Az volna a teendőnk, hogy a *kiemelkedő* feladatokat beszéljük meg, éspedig azon a három fő területen jelentkező feladatokat, amelyeken a könyvtártudományi és könyvtári munka a legtöbb segítséget tudja nyújtani a szocialista építésnek, tehát: a) a tudományos kutatás megsegítése, b) az oktatás támogatása és c) a szocialista kultúra megalapozása területén jelentkezőket, de ezeken belül is *külön kell vizsgálat alá vennünk e feladatokat a társadalomtudományok és külön a természettudományok és alkalmazott természettudományok vonatkozásaiban.*

A *társadalomtudományok* esetében például alig lehet elérni „a tervezésnek szorosságát és egzaktságát”; itt a világnézeti és kulturális célok a fontosak. Ahogy az Akadémia főtitkára, ERDEI Ferenc és KÓNYA Albert, a Tudományos Tanács főtitkára írta: „*itt nem témákból, hanem a főfeladatokból kell kiindulni, tehát a szocialista építés közgazdasági, jogi, pedagógiai, történeti, irodalomtörténeti és filozófiai problémáinak megoldására irányuló kutatói feladatokról van szó*”. Itt van az a történelmi pillanat, amikor a könyvtártudományi munka belterjességét erőltető és ezzel beérő, féloldalas törekvésekkel le kell számolnunk.

Háromfajta nem egészséges szemlélettel kell itt szembeszállnunk. Egyrészt azzal a szemlélettel, mely a történelmi stúdiumokat úgy műveli, hogy nem vesz tudomást a társadalmi, politikai, gazdasági, tudománytörténeti háttérről, s így vajmi kevés vagy semmi tanulsággal nem szolgál a jelen vitái, küzdelmei számára. KOVÁCS Máté és SEBESTYÉN Géza előadásaikban e kérdésben a helyes nézőpontot alkalmazták.

Másrészt le kell számolnunk azzal a szemlélettel is, amely a történelmi stúdiumokat feleslegeseeknek, mellőzhetőeknek, legjobb esetben harmadrendűeknek minősíti, noha *a történelem a máig ér.* Ezeknek ajánlom az országos kutatási terv vázlatának elolvasását, ahol a főfeladatok között sok helyütt meg lehet találni a történelmi kutatás feladatait. LÁZÁR Péter előadásában a történeti stúdiumokkal foglalkozó fiatal könyvtárosokról szólva, úgy állította be a dolgot, mintha fiatal kutatóink holmi káros szenvedélynek, valamiféle alkoholizmusnak hódolnának. Abban azonban egyet értek vele, hogy szocialista építőmunkánk könyvtári problémáival való foglalkozás több figyelmet érdemelne. Viszont megérdemelne még egy vitát, hogy mi módon kellene történeti stúdiumokat folytatniuk könyvtárosainknak.

A harmadik káros irányzat az, amely a könyvtártudományt úgy akarja művelni, hogy *nem hozza kapcsolatba a többi tudományokkal, nem teremt eleven kapcsolatot a szaktudományokat gondozó intézetekkel és azok kutatóival, s ilyen módon elszigetelődik és hajlamossá válik arra, hogy a könyvtártudományi kutató munkát egy szűk praktícizmus, a könyvtárak falán túl nem látó gyakorlat aprólékos kérdéseire korlátozza.*

Hogy mennyire szükséges a könyvtárak és kutatóintézetek közötti *szoros kapcsolat létesítése*, annak bizonyítására elegendő, ha rámutatok az országos kutatási terv nyelvtudományi, marxista irodalomelméleti, magyar irodalomtörténeti és történettudományi főfeladataira. Ezek a főfeladatok nagyobb részükben éppen a *legújabbkori magyar fejlődés vizsgálatának feladatait foglalják magukban*, már pedig ezek a feladatok *hatásos könyvtári közreműködés nélkül nem oldhatók meg. Meg kell mondanom, hogy könyvtári feltáró munkánk éppen ezen a területen a legelhanyagoltabb.* Gondoljunk arra a visszás helyzetre, amely a két világháború közötti évtizedek hézagokkal teli *nemzeti bibliográfiájában, sajtóbibliográfiájában a Horthy-korszak kutatóját fogadja.*

SÓTÉR István akadémikus, a MTA első osztályának titkára az Akadémia nagygyűlésén elhangzott osztálytitkári beszámolójában ezt mondotta: „tudományos közvéleményünk türelmetlenül várja, hogy nagy vezető könyvtáraink, de a vidéki könyvtárak közül is a legjelentősebbek minél hamarább a különböző tudományágak kutató tevékenységének fontos, köztisztelőben álló tűzhelyeivé váljanak. El akarjuk érni azt a szintet, hogy könyvtáraink ugyanolyan rangú tudományos intézetekként szerepeljenek a köztudatban, mint az akadémiai kutatóintézetek vagy az egyetemi tanszékek kutatócsoportjai.”

A tudományos terv irányelveinek megszövegezői súlyt helyeznek arra, hogy a nemzetközi tudományos kapcsolatok szerephez jussanak. Ezek a kapcsolatok évről-évre gazdagabbak, egyre élénkebbek, de ennek ellenére alig van nyoma annak, hogy e nemzetközi szervek által fenntartott dokumentációs vállalkozásokban *mi is részt vennénk. Ezen pedig nekünk könyvtárosoknak — a magyar tudományosság nemzetközi súlya és tekintélye érdekében — változtatnunk kell.*

Áttérek most a könyvtártudomány és a *szakkönyvtáraknak a természet-tudományokkal és az alkalmazott tudományokkal való kapcsolatára.* Az országos

tudományos kutatási terv vázlatának 104 főfeladata közül 71 a természet-tudományok és alkalmazott tudományok körébe esik. Ez a szocialista iparosításnak és a mezőgazdaság szocialista átalakításának jelen szakaszában magától értetődő. E feladatokkal kapcsolatban kell kiragadnom *néhány kérdéscsoportot*, amelyekkel nekünk is foglalkoznunk kell.

1. *Az országban folyó természettudományi és műszaki dokumentációs munka koordinálása.* Megvizsgálandó az Országos Műszaki Könyvtár sokoldalú dokumentációs szolgáltatásai *eredményes* felhasználásának kérdése. Megvizsgálandó továbbá a termelő tárcákhoz tartozó alközpontok, a nagyüzemek és fontosabb középüzemek házi dokumentációs tevékenysége és kapcsolatuk az Országos Műszaki Könyvtárral. *Az OMK koordináló szerepe megfelelő jogkör hiányában még nem eléggé érvényesül.* Az itt jelentkező tudományos feladat abban áll, hogy megvizsgáljuk a mi adottságaink folytán *fokozottan fejlesztendő iparágakban, tehát elsősorban ott, ahol elértük a világszínvonalat*, sőt esetleg meg is haladtuk azt, illetve ahol ezt a színvonalat meg kell tartanunk, sőt tovább kell emelnünk (műszeripar, híradástechnika, gyógyszerkutatás) a dokumentáció helyzetét, koordinálását.

2. A kutatói igények felderítése alapján meg kellene vizsgálni az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és az Orvostudományi Dokumentációs Központ dokumentációs tevékenységét.

3. A kellő nyelvismerettel nem rendelkező fiatal szakemberek számára *kísérletképpen* meg kellene teremteni a tudományos tájékoztatás olyan formáját, mely egy-egy igen fontos kutatási ágazatban *elért tudományos eredmények felett általános áttekintést ad.* Meg kellene indítani a kalauz jellegű, szakágazatonkénti másodfokú bibliográfiák sorozatát.

4. Tovább kell fejleszteni — a tudománytörténeti oktatás hiányának pótlására — a *Budapesti Műszaki Egyetem műszaki tudománytörténeti és az Orvostörténeti Könyvtár orvostudomány-történeti sorozatát.*

5. A világsajtó bibliográfiái és központi folyóiratjegyzékek alapján meg kellene vizsgálni, hogy a számunkra kiemelkedően fontos kutatási területek legfontosabb *külföldi folyóiratai legalább egy példányban* megtalálhatók-e valamelyik könyvtárunkban.

6. Végül: be kellene kapcsolódnunk az indexelés, osztályozás, visszakeresés, a kódolás és az *automatikus dokumentáció* kérdéseinek több mint egy évtized óta folyó *nemzetközi eszmecseréjébe.* Erre a célra a könyvtári osztályozás, a dokumentáció és a gépesítés szakembereiből *kutatói csoportot* kellene szervezni. Ez a csoport — RANGANATHAN washingtoni javaslata szellemében — idővel kísérletet végezhetne olyan területeken, *ahol a gépesítés várható előnnyel jár, s ahol ez gazdaságilag is indokolt, de ahol a visszakeresés tradicionális módja is használatos, hogy összehasonlításra, döntésre alapunk legyen.*

Fekete Béla, az Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója

A világnézeti feladatok azt követelik tőlünk, hogy a könyvtáros vegyen részt a szocialista ember nevelésében, egyénileg foglalkozzék az olvasóval, személyes kapcsolatot teremtsen velük. Foglalkoznunk kell az állománygyarapítás teljesebbé tételével is. Egyik legfontosabb probléma, hogy miképpen lehetne a központi feldolgozást úgy megoldani országosan, hogy munkakerőket szabadítsunk fel. Amíg sok külföldi országban technikai újítások felhasználása lehetővé teszi ezt, addig a mi könyvtáraink idevágó felszerelése

szegényes. Fontos volna, hogy a technikai vívmányok legalább néhány helyen rendelkezésre álljanak, hogy feladatainknak meg tudjunk felelni. Az Agrár-tudományi Egyetem Könyvtára örömmel részt venne ebben a munkában, ha az illetékes szervek ezt a közreműködést kérnék.

Haraszthy Gyula

SEBESTYÉN Géza olyan gazdag és sokrétű feladattervet vázolt fel, hogy feltétlenül szükség lesz a témák sorrendjének, sürgősségének megállapítására, a helyes súlypontok kialakítására. Bölcs önmérsékletet kell majd tanúsítanunk, hogy megállapítsuk, milyen témák kidolgozása szükséges elsősorban könyvtáraink és könyvtárügyünk fejlődéséhez. Mivel könyvtárosaink alapvető feladata nem a tudományos kutatás, hanem a könyvtári szolgáltatások magasszínvonalú teljesítése, méginkább összpontosítani kell erőnket a legfontosabb témák kidolgozására, s csupán később kell foglalkozni a másod- vagy harmadrangú témákkal.

KOVÁCS Máté helyesen mutatott rá arra, hogy területünkön az elméleti kutatás hátramaradt. A gyakorlat nem egyszer előrerohant, ugyanakkor az elmélet háttérbe szorult. Ma viszont egész sor olyan könyvtári feladattal állunk szemben, amit elemzés, tudományos vizsgálat nélkül nem tudunk jól megoldani.

Itt különösen azokra a témákra utalok, melyek a *könyvtárközi együttműködéssel* kapcsolatosak. Az is természetes — ankétunk résztvevői előtt erről nem kell bővebben beszélni —, hogy *egy* könyvtár ma már nem könyvtár, bizonyos feladatokat egy-egy ország könyvtári hálózatainak kooperációs jellegű *együttműködése* oldhat csak meg hatásosan és hasznosan, sőt néhány területen nemzetközi együttműködésre is szükség van. E kooperációs feladatok kutatását, elemzését, korszerű feltárását könyvtári gyakorlatunk ma már nem nélkülözheti. Csak jelzésszerűen érintek néhány témát: a központi rakartintézmény, a különféle hálózatok együttműködésének problémája, a szervezési-egyeztetésének kutatása olyan szinten, amilyen szinten kizárólag szocialista államok képesek kooperációs problémákat előbb elvi-elméleti, majd szervezeti-gyakorlati síkon megoldani.

LÁZÁR Péter bírálattal illette a könyvtári kutatómunka elaprózását, a folyóiratokban közzétett tanulmányok vagy cikkek túlburjánzását a monográfiák rovására. Alapjában véve helyes ez a megállapítás, de ki kell egészíteni a következőkkel. A könyvtártani témák nagy része a kérdőívek tanúsága szerint egy vagy legfeljebb két év alatt befejeződik. Így van-e ez minden esetben? Nem mindig. Itt számolnunk kell a kérdőívek okozta félreértéssel is: a kérdések s így a feleletek az 1959. év munkájára vonatkoztak, egy esetleges több éves programnak csak egyetlen évi részlete tükröződött a kérdőíveken, a több éves összefüggések technikai okokból nem bontakozhattak ki. A másik ok eddigi kiadási viszonyainkban rejlik. Illetékes kiadóink alig vállalkoznak könyvtártani jellegű monográfiák kiadására, így kutatóink — ha publikálni akarnak — kénytelenek összefüggő témáikat is folyóiratcikk formájában közzétenni, hiszen a kutatónapok „igazolása” szükségessé teszi, hogy publikációk lássanak napvilágot: cédulázásra illetékes hatóságaink aligha adnak kutatónap kedvezményt. Viszont e területen javulásra van kilátás: az Országos Könyvtárügyi Tanács és a KMK kiadói tevékenysége következtében a monográfiák száma előreláthatólag emelkedni fog.

Jós Ferenc, Megyei Könyvtár, Kecskemét

A könyvtártudományi kutatás általános érdekű problémáin kívül figyelembe kell venni azokat a sajátos feladatokat is, amelyek a megyei könyvtárak tájkönyvtári funkciójából természetesen következnek. Kecskeméten pl. már régóta szüksége mutatkozik a városban és a megyében született vagy ott élt írók, tudósok, közéleti személyiségek irodalmi munkásságának a bibliográfiájának. Ennek elkészítése folyamatban van. A megyei könyvtárakban folyó tudományos kutatói munkának szorosan kapcsolódnia kell a tanácsai szervek és a különböző társadalmi szervezeteknek a terület gazdasági és kulturális fejlesztését szolgáló célkitűzéseivel; egy-egy feladat megoldásához mélyreható történeti kutatást, adatgyűjtést és azok feldolgozását kell elvégezni. Mint ahogy a területi fejlesztés problémái nem elszigetelt, helyi jelentőségű események csupán, hanem szervesen illeszkednek a szocialista építés országos terveibe, ugyanígy az ezekhez kapcsolódó kutatómunkának is helyet kell biztosítani a könyvtártudományi kutatás távlati tervében. Szívesen látunk olyan témákat, amelyek feldolgozása során Bács megyéről és Kecskemétről szóló adatok kutatásával hozzájárulhatnánk széleskörű problémák megoldásához.

Szilágyi János, Országgyűlési Könyvtár

A könyv- és a könyvtártörténeti kutatások terén eddig háttérbe szorultak a legújabb korra vonatkozó kérdések. De még a legújabb kor könyvtártörténetét kutatók sem foglalkoztak a munkás- és a népkönyvtárak történetével, holott ezek történetének feldolgozása legalább olyan fontos, mint a tudományos könyvtáraké. Hozzá kellene már kezdeni továbbá a felszabadulás utáni korszak könyv- és könyvtártörténetének feldolgozásához is. Ezen a téren jóformán semmi nem történt. Végül pedig meg kellene írni egy összefoglaló magyar könyvtártörténetet. Ilyen mű eddig köztudomásúlag még nem készült, csak egyes részletei állnak rendelkezésünkre, amiket fel lehetne használni az összefoglaló műben. Természetesen nem egy emberre hárulna egy ilyen mű megírása, ezt csak egy munkaközösség vállalhatja magára.

A széles tömegek nem ismerik eléggé könyvtáraink szerepét. Tudományos publikációs lehetőségeinket nem használjuk fel eléggé a jelenlegi állapot megjavítására. A szélesebbkörű publikálást, a könyvtárügy szélesebbkörű megismertetését szem előtt kellene tartani a tudományos kutatás programjában is.

A beszámolóik általában a könyvtártudomány elméleti kérdéseivel foglalkoztak, a gyakorlati teendőikkel, a szervezési feladatokkal azonban keveset. Pedig ezen a területen legalább olyan nagyok a hiányok, mint az elméleti kérdések terén.

1954 körül megkezdődött a könyvtártudományi munkaközösségek szervezése. Ezek csupán rövid ideig működtek, pedig létrehozásuk nagyon helyes volt. Fel kellene újítani tevékenységüket. Nagyobb segítséget kell nyújtani a könyvtárak személyzetének a könyvtártudományi kutatások megindításához, illetőleg végzéséhez. Számításba kell venni, hogy vannak olyan könyvtárosok is, akik eddig nem foglalkoztak kutatómunkával, ezek felkarolását és támogatását is biztosítanunk kell. Szeretnénk részletesebb és konkrétabb tájékoztatást kapni az említett pályázatok és ösztöndíjak kiírásáról.

A kutatónapok kérdése nagyon régóta vajúdo kérdés. Szükség volna egy olyan rendeletre, amely ezt egységesen szabályozza. Jelenleg az a helyzet, hogy akiknek van kutatónap-kedvezményük, jelentős előnyöket élveznek a többi kutatóval szemben. A kutatónapok engedélyezését azonban előzetesen elvégzett teljesítményhez kell kötni.

A munka tervszerűbbé tétele végett a KMK szervezzen központi nyilvántartást a könyvtártudományi kutatásokról, ezáltal elkerülhetjük a párhuzamos kutatásokat. Másrészt a KMK felvilágosítást és tanácsot tudna adni a kutatóknak, hogy milyen témákkal foglalkozzanak.

Csúry István, a Debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatója

Legelőször is Kovács Máté gondolatmenetét szeretném alátámasztani, azt, hogy milyen gyakorlati haszna van a könyvtártudomány művelésének, és milyen károk származnak abból, ha ez elmarad. Sokan vannak itt közöttünk, akik a minisztériumban vagy az Országos Könyvtáriügyi Tanácsban dolgoznak és tapasztalhatták, hogy számtalan olyan gyakorlati kérdés merül fel, amely alapos elemzést igényel. Sajnos, többnyire rögtönzéssel kell a problémákat megoldani, vagy hivatali feladatként kell kidolgozni olyan elvi, szervezési vagy módszertani problémák megoldását célzó terveket, amelyek tudományos elmélyedést igényelnének. Nagyon jellemző, hogy sokkal könnyebben jutunk előre olyan kérdésekben, amelyekhez szakirodalom áll rendelkezésünkre. Könyvtárügyünk leginkább az országos szervezettség tekintetében fejlődött, nem utolsó sorban azért, mert megfelelő irodalomra támaszkodhattunk. Most komoly formában foglalkozni kezdtek az illetékes szervek a központi katalógus továbbfejlesztésével. A központi könyvraktár terve is megérelelődött. A szakirodalom mindkét esetben tudományos szintű előmunkálatokat alapozhat meg. A Debreceni Egyetemi Könyvtárban is azt tapasztaltuk, hogy azokon a területeken tudtunk a gyakorlatban előrejutni, amelyeken tudományos alapon is munkálkodhattunk, ahol viszont ez hiányzott, a gyakorlat sem fejlődhetett.

A könyvtártudományi kutatómunka nehézségeivel is szeretnék foglalkozni. Az előzetesen kibocsátott tájékoztató anyagából tudjuk, hogyha mindent összeszámítunk, kb. 50 fő munkaidejének megfelelő idő esik ki országosan könyvtártudományi kutatás címén a gyakorlati könyvtári munkából. Vajon arányban van-e az eredmény a ráfordított idővel? Én azt hiszem nincs. A könyvtári tudományos munka sokkal kedvezőtlenebb helyzetben van, mint úgyszólván minden más tudományos munka. Egész sor tudományágnak önálló kutatóintézete működik, tanszékük van az egyetemen. A könyvtártudomány területén azonban nem ez a helyzet. Van ugyan tudományos központunk, amely azonban elsősorban szervező munkával foglalkozik, van könyvtártudományi tanszék is, amelynek viszont a kezdet nehézségeivel kell megbirkóznia, és végül vannak könyvtárak, amelyek csak kevésbé tudják támogatni a tudományos munkát, minthogy az elsődleges gyakorlati teendők ellátására sincs elég emberük. Azt hiszem, ezt a kérdést nem szabad elhallgatni.

További probléma: a személyzeti politika nehézségeiből adódó kérdések. A könyvtárak életét, munkáját irányító szervek sokszor meg nem értő módon szólnak bele a könyvtár személyzeti ügyeibe. A könyvtártudomány iránti érdeklődés és alkalmasság kívánalma tehát gyakran a leendő könyvtárosok

kiválasztásában sem érvényesül. Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a kutatónapok rendszerével nem lehet ezen a helyzeten sokat javítani.

Javaslom, hogy az illetékes szervek vizsgálják meg azokat a lehetőségeket, amelyek szerepelnek az előzetes tájékoztatóban, pl. hogyan lehet huzamosabb időre könyvtárosokat beosztani a KMK-hoz. Tudniillik az a baj, hogy ma könyvtártudományi kutatásokat többnyire éppen a gyakorlati munkával leginkább megterhelt szakemberek végeznek. Hosszabb időn át kellene nekik lehetőséget biztosítani arra, hogy elméleti munkával foglalkozzanak, s a gyakorlati teendőket félretehessék. Fontos, hogy azok műveljék a könyvtártudományt, akik benne vannak a gyakorlatban. Éppen ezért kutatói státusok szervezésével nem is lehetne megoldani problémáinkat.

Végül néhány szót arról, hogyan vonhatók be a könyvtártudományi munkába a nem könyvtártudományi érdeklődésű munkatársak. Vannak erre is lehetőségek, és nem árt, ha különösen most, amikor a könyvtártudományi kutatás megszerzéséről van szó, ezekre ráirányítjuk a figyelmet. Nagymértékben hasznosítani lehet pl. az egyéb irányú szaktudást a könyvtárban levő speciális anyagok (pl. kéziratok) feltárásában, publikálásában, valamint a szakbibliográfiái munkákban. Felkelthető az érdeklődés a könyvtártudomány határterületein elhelyezkedő témák kutatása iránt is. Leginkább azonban arra kellene az ilyen előképzettségű dolgozók figyelmét ráirányítani, hogy magának a könyvtártudománynak a területén is vannak olyan témák, amelyeknél jól lehet hasznosítani a másirányú szaktudást. Pl. a tudományos kutatói szükségletek könyvtári kielégítésének vizsgálata, az állományelemzés, a könyvtártechnika bizonyos problémái stb. Végül, amennyiben sikerül a tudományos könyvtárak szervezetét úgy átalakítani, hogy a szaktudományos előképzettséget igénylő könyvtári munkákat megfelelő képzettségű specialisták, az ún. szakreferensek végezzék, akkor helyes és célszerű, ha ezek a szakemberek nemcsak továbbképezik magukat a megfelelő szakterületen, hanem — a könyvtári lehetőségekhez mérten — annak önálló művelésében is részt vesznek. Ugy gondolom továbbá, hogy kivételes esetekben, valamely tudományág művelésében kiemelkedő eredményt elért könyvtárosok esetében e szervezeti reform megvalósítása előtt is lehetne arra gondolni, hogy a könyvtártudománytól idegen témával foglalkozzanak.

Kéki Béla, Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára

Senki nem vonhatja kétségbe, hogy az utolsó 15 évben a magyar könyvtárügy óriási mértékben fejlődött. Ha ezt így joggal megállapítjuk, akkor hihetetlennek tűnik, hogy közben a szakírók csak könyvtörténeti munkákat írtak, és hiányoznak a könyvtárügyi, a könyvtártechnikai vonatkozású közlemények. Ebben elvi ellentmondás rejlik. HARASZTHY Gyula már megjegyezte, hogy nem egészen olyan a helyzet, mint azt LÁZÁR Péter vázolta. Nézzük meg a valóságot.

LÁZÁR Péter megvizsgálta a *Magyar Könyvszemlét* és a kutatók bejelentéseit. Ebből az a kép tárul elő, amelyet bemutatott. Ám az egyes könyvtárak kiadványai sem jelentéktelenek. Ezek is előrevitték a magyar könyvtárügyet, de nem vétettek számításba a helyzetkép felvázolásánál. Lehet, hogy a könyvtárak kiadványai között is akad jónéhány történeti munka, de legalább annyi a könyvtártani tárgyú.

Beszélni kell még *A Könyvtáros* c. folyóiratunk jónéhány cikkéről. Nem hiszem, hogy ezek mind elhanyagolhatók volnának. Sok olyan cikk jelent meg a lap hasábjain, amely megérdemelte volna a számbavételt. Utalhatnék KÓHALMI Béla cikkeire, de leghatásosabb bizonyítékom RÁCZ Arankának a szabadpolcokról írt cikke. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára már egy évtizeddel ezelőtt 10 000 kötetet bocsátott a közönség rendelkezésére szabadpolcon, a Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtárában pedig 1953 óta 3000 kötetnyi szépirodalmi anyagban válogathatnak szabadon az olvasók. De erről nem jelentek meg beszámolók, nem írtuk meg a tapasztalatokat. *A Könyvtáros* egyszer régebben közölt ugyan cikket a szabadpolcokról, de a frontáttörést RÁCZ Aranka cikke hozta meg. Ez a cikk vitát váltott ki, és a vita azt eredményezte, hogy ma már több megyei könyvtárban és a Fővárosi Könyvtár több fiókjában meghonosították a szabadpolcot. A vita *A Könyvtáros* hasábjain zajlott le. Vajon mellőzhető-e ez az értékeléskor?

Szerepet játszik itt a cikkek szerkesztési átfutási ideje is. A könyvtárügyi cikkek megkívánják a mielőbbi gyors publikálást, a könyvtörténeti tárgyúak kevésbé. Egy havonta megjelenő lapnál, mint *A Könyvtáros*, az átfutási idő sokkal rövidebb, mint a *Magyar Könyvszemlénél*, ahol az 1—2 éves átfutási idő sem ritka. Az utóbbi évek könyvtörténeti kutatásainak talán legnagyobb eredménye SOLTÉSZ Zoltánné nevéhez fűződik, aki valószínűsíteni tudta a második magyar ősnymoda létezését. Úgy tudom, hogy tanulmánya az elkészüléstől számítva egy év múltán jelent meg nyomtatásban. De ebből semmi baj nem származott. A könyvtárügyi cikkek szerzőinek viszont érdekük fűződik hozzá, hogy javaslataikat, megállapításaikat minél előbb közöljék, ezért szívesebben publikálják cikkeiket rövidebben, tömörebben, de *A Könyvtáros* hasábjain.

Amíg magam is résztvettem 1959-ben a KMK Könyvtártudományi osztályának munkájában, addig csak a kutatók bejelentéseinek átvizsgálása történt meg. A valóságnak megfelelő képet csak akkor kapunk, ha a kutatók bejelentésein és a *Magyar Könyvszemlén* kívül az egyes könyvtárak kiadványait és *A Könyvtáros* évfolyamait is végignézzük, valamint ha a *Felsőoktatási Szemlénél* és a *Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatójának* egyes cikkeit is figyelembe vesszük. Ha ezeket mind végigböngészjük, akkor meglátjuk, hogy a helyzetkép, amely tegnap elénk tárult, nem hiteles, nem felel meg egészen a valóságnak. Többen és többet foglalkoztak könyvtártani kérdésekkel, mint ahogy azt LÁZÁR Péter megállapította.

A második kérdés, amelyről szólni kívánok, a könyvtörténetírással kapcsolatos. A XVIII. és XIX. század magyar könyvtörténetének nincs elég kutatója, kevés az érdeklődő, a munka összehangolatlan, kevés is az eredmény, de ezért nem mindenben a kutatók a hibásak. Az 1711 előtti kutatásokat megkönnyítette, hogy egy hősi feladatot vállaló ember, SZABÓ Károly végigutazta, jobban mondva, végigszekerezte az országot, és összegyűjtötte az 1711 előtti nyomtatványok bibliográfiáját. Ennek és SZTRIPSZKY Hiador meg mások kiegészítéseinek alapján a kutatók könnyen és biztonságosabban dolgozhatnak. Az a legnagyobb baj, hogy a PÉTRIK-féle bibliográfia betűrendes. A XVIII. és XIX. századi magyar könyvtörténet kutatásához hiányzik a megfelelő bibliográfiai alapvetés.

Egy hosszabb időre szóló országos tervben ilyen alapvető munkák elkészítését kell céllal kitűzni. Kronológikus katalógust kérünk 1711-től

1945-ig. Ha ez megvolna, máról-holnapra könnyebbé válna a kutatók helyzete, és e területen is fellendülne a kutatás.

Havasi Zoltán, a Szegedi Egyetemi Könyvtár igazgatója

A könyvtárosoknak egyfelől a legmagasabb elvi szinten folyó akadémiai munka, másfelől a dolgozó tömegek irányában ható és a dolgozó tömegektől inspirált munka távlataiban kell megtalálniuk helyüket és szerepüket. Az MTA Könyvtártudományi Bizottsága és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtártudományi Intézete, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ és a különféle könyvtárak tömegekkel érintkező könyvtárosai között meg kell teremteni az együttműködést.

A könyvtártudományi kutatások és a könyvtárakban folyó nem könyvtártudományi kutatásoknak minősített munkák közötti összefüggések felmerésének igénye a gyakorlatban is felmerül. Mit tegyen a szegény könyvtár-igazgató, aki tudja, hogy saját könyvtárának színvonala megköveteli azt a fajta elméleti munkát, amellyel a magyar könyvtártudományi kutatómunkához hozzá akar járulni, de számolnia kell azzal a munkával is, amit egy-egy kisebb könyvtárosi munkaközösség kénytelen elvégezni a működési területén jelentkező társadalmi és tudományos igények alapján? Hogyan tud a rendelkezésre álló erővel úgy gazdálkodni, hogy a változatos igényeknek is meg tudjanak felelni? De maguk az egyes könyvtárosok is nehezen tudják egyeztetni a két oldalról támasztott követelményeket. Bizonyos bibliográfiai munkákra gondolok. Szegeden például, nem saját kezdeményezésből, hanem a Szegedi Tudományegyetem Irodalomtörténeti Intézete munkatársainak erőteljes ösztönzésére — az általuk támasztott igényekre — irodalomtörténeti bibliográfiai munkálatokba kezdtünk az MTA Irodalomtörténeti Intézetével együttműködve. Ismeretes Szeged szerepe a XX. századi vidéki magyar irodalomban. Városunkban nincs más intézmény, amely e bibliográfiai feltárást vállalhatta volna. Az Egyetemi Könyvtárnak kellett vállalnia. Jelentkezik tehát az igény, hogy a kétféle munkát, a könyvtártudományi és a nem könyvtártudományi feladatokat összehangoljuk.

Arról szeretnék még szólni, hogy a könyvtárosnak nem pusztán közvetítenie kell az ismeretanyagot tartalmazó könyvet. Nem szorítkozhat pusztán mechanikus szolgáltatásokra. Igaz, hogy nem lehet eléggé erőteljesen hangsúlyozni a technikai vonatkozásokat munkánkban, hiszen a technikai eszközökkel időt és erőt szabadíthatunk fel magasabbrendű munkákra. De végülis a tartalmi, az érdemi munka a fontos. Nem képzelhető el, hogy a könyvtáros csak a szűkebb értelemben vett szakmája kérdéseit, problémáit kutassa; ezen kívül még valamely tudományágban is felkészültnek kell lennie, művelnie kell a tudományt és széles körben igénybe kell vennie az olvasótábor tagjainak alkotóképességét. Másképpen nem tudunk kibontakozni az előterjesztett kutatási tematika bonyolult hálózatából.

Scher Tibor egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtártudományi Intézete

A felvetett kérdések alapos megtárgyalása főleg azért fontos, mert hozzásegít bennünket többek között az alapvető problémának, a helyes szemléletnek tisztázásához. Ezen a téren nekünk, a könyvtártudomány egyes

szakterületeivel foglalkozóknak van, és nem is kevés tennivalónk. Éppen ezért leginkább Kovács Máté előadásához kívánok kapcsolódni. Referátumának komoly érdeme, hogy marxista szempontból veti fel és elemzi az egyes kérdéseket. Szükségesnek és a továbbiakra vonatkozóan termékenyítőnek tartom jónéhány megállapítását, annál is inkább, mert könyvtártudományi szakkutatásaink — csekély kivételtől eltekintve — főleg a pozitivistá tudományszemléletet képviselik. Ezzel szemben kutatásainkat, vizsgálódásainkat a marxista szemlélet jegyében kell végeznünk, mert csak így számíthatunk valóban tudományos, időtálló és hasznos eredményekre. Azt sajnos nem mondhatjuk — kutatásainknak például csak egy részét, az írás-, könyv- és könyvtártörténetet tekintve —, hogy a pozitívizmus egyedül a múltban volt uralkodó. A megjelenő könyvtörténeti tanulmányok alig foglalkoznak a könyv fogalmának és a könyvkiadás differenciálódásának kérdésével. Nem vizsgálják a könyv és a ponyva viszonyát, nem foglalkoznak az uralkodó osztály és az értelmiség részére, továbbá a „misera plebs” részére kiadott könyvek közötti mély ellentmondással, amely ellentmondást csak a szocializmus tudta feloldani, amikor a legszélesebb tömegek kezébe a legkitűnőbb könyveket, a legmagasabb rendű irodalmat adja. Az elkövetkező időben a marxista könyvtörténet számára is fontos feladat lenne például a ponyva történetének, mondanivalójának, példányszámának és jellegének kutatása és elemzése. De az általános könyvtörténet számára ugyancsak garmadával vetődnek fel hasonló feladatok, amelyek mind a mai napig megoldatlanok, vagy eddigi megoldásuk nem kielégítő.

A referátumok és a felszólalások során többször felvetődött és vitát váltott ki, hogy egyes szakkutatásainkból több, a másikból kevesebb látott napvilágot. Ugy vélem, hogy e téren elsősorban a minőség kérdése — vagyis, hogy milyen szemléletet képviselnek az eddig megjelent egyes tanulmányok — és nem a mennyiség kérdése a lényeges.

Ha a marxista szemlélet igényével lépünk fel, akkor nem tagadható, hogy könyvtártudományunk szakkutatásai terén elmaradás, korszerűtlenség észlelhető. Az eddigi kutatások legfőbb hiányossága, hogy mondanivalójukkal általában a társadalmi valóságtól elszigetelten jelentkeznek, figyelmen kívül hagyják a meghatározó gazdasági és társadalmi feltételeket. Példá erre Firtz József legutóbb megjelent terjedelmes műve, *A magyar nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem történetének* 1. kötete, amely alapvető mű lehetett volna, azonban említett elvi hiányosságai miatt e szerepét betölteni nem tudja.

Hasonló a helyzet az írástörténet vonalán is. Az írástörténeti kutatások megrekedtek a különféle írásformák fejlődésének, egymásba való átmenetének az ismertetésénél, és mindmáig adósaink maradtak a marxista szemlélet számára alapvetően fontos kérdéseknek még a felvetésével is! (Pl. Milyen körökben és mennyire volt elterjedve az írástudás? Mennyiben jelentett reális életszükségletet a társadalom különböző rétegei számára? Hogyan állt a jobbágyok írástudása? Milyen társadalmi rétegekből származtak az írni és olvasni tudók és mi volt ennek az oka?)

De adósunk maradt a szakkutatás a könyvkiadó és olvasóközönség, továbbá a mecénások szerepének helyes megvilágításával és ezen belül különösen az egyháznak mint mecénásnak a megvizsgálásával. Az egyház szerepének kimutatása könyvtörténeti kutatásunk egyik központi feladata, annál is inkább, mert az eddigi e téren megjelent tanulmányok nagy része e kérdés-

ben nagyon is nem megfelelő szemléletet és következtetéseket képvisel. Nem szabad elfelejteni, hogy a mecénás-rendszer mindenkor a saját társadalmi törekvéseit akarta a könyvek igénybevételével is biztosítani!

Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy milyen nagy feladatok várnak ránk a könyvtártörténeti vizsgálódások terén is. Hiszen a gyűjtő, illetve alapító személy vagy intézmény társadalmi állása, politikai és világnézeti beállítottsága határozta meg a könyvtárak gyűjtésének irányát. A vizsgálódás igen érdekes egyoldalúságokra mutathatna rá, hiszen például az egyházi alapítású könyvtárakra jellemző a korabeli irodalom teljes mellőzése. Úgy vélem, hogy már ez a néhány példa is elegendő arra, hogy igazolja Kovács Máté referátumát, különösen igazolja azt a felfogást, hogy vizsgálódásainknak a társadalmi összefüggések szempontjából a gazdasági és politikai háttér teljes megvilágításában kell történniök. Ha ezt a szempontot kutatóink figyelmen kívül hagyják, akkor az egyébként akár nagy gonddal is írott és sok adatra támaszkodó könyv már megjelenése pillanatában elavult. Az ankét legnagyobb érdekét abban látom, hogy a problémák felvetésével irányt mutat elkövetkezendő kutatásaink és vizsgálódásaink számára.

Geréb Lászlóné, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

A szocializmus építése szempontjából nagy jelentőségű az olvasás és az olvasással kapcsolatos kérdések vizsgálata. Az ilyen irányú vizsgálódásokhoz közvetlen élményekkel, leggazdagabb tapasztalatokkal a közművelődési könyvtárakban dolgozó könyvtárosok rendelkeznek. Közülük azonban nagyon kevés foglalkozik tudományos munkával. Ahhoz, hogy a történeti jellegű témákról a könyvtárosok figyelmét inkább a gyakorlati könyvtári munka problémáival való tudományos foglalkozás irányába tereljük, látóköriük szélesítésére lenne szükség. Intenzívebb tapasztalatcserével és az anyagi érdekelttség fokozásával ezen a téren előbbre lehetne jutni. Ami a könyvtár-tudományi és más tudományágak területén folyó kutatói munkának a tudományos könyvtárakban fennálló antagonizmusára vonatkozik, az erre vonatkozó véleményemmel nem érthetünk egyet: Szabó Ervinnek, a modern magyar könyvtártudomány megalapítójának példája igazolja, hogy ilyen ellentétről beszélni nem indokolt.

Hencz Aurél, Szegedi Egyetemi Könyvtár

Kovács Máté referátumában említette, hogy egy tudományág helye, jelentősége alapvetően két tényezőtől függ: a tárgykör társadalmi fontosságától és a tárgykör tudományos feldolgozásának minőségétől és terjedelmétől. Talán nem árt — különösen a könyvtártudomány vonatkozásában — egy harmadik tényezőzt is beiktatni, bár elgondolható, hogy ezt a referátum által említett első tényező magában foglalja: a társadalmi fontosság felismerését és felismertetését. E harmadik tényező érvényesítése, tudatosítása elsősorban tőlünk függ, s úgy gondolom, ezen a téren igen sok a tennivalónk. Gondolok itt most elsősorban a *Népszabadságban* az elmúlt hetekben lefolyt vitára a műszaki fejlesztés és a műszaki tájékoztatás kérdéseiről.¹

¹ Buzási János: *Javaslatok néhány műszaki fejlesztési probléma megoldására*. Népszabadság, 1960. máj. 22.; Hevesi Gyula: *A műszaki fejlesztés néhány problémájáról*. Népszabadság, 1960. máj. 25.; Jánuszky Lajos: *A műszaki tájékoztatás a vezetés feladata*. Népszabadság, 1960. jún. 7.

Ankétunk egyik leglényegesebb pontja a könyvtártudományi kutatás távlati tervének körvonalazása. Az MTA Könyvtártudományi Bizottsága még 1954-ben, nem sokkal megalakulása után összeállította a könyvtártudomány ötéves tervét. Ezt a tervet KŐHALMI professzor tolmácsolásában az *Irodalomtudományi Közleményekből* annak idején megismerhettük. Kár, hogy egyik referátum sem tért ki arra, hogy a régi tervből mi valósult meg, helyesebben mi miért nem valósult meg, mert sajnos, azon kérdések zöme, melyeknek kidolgozását ez a terv kitűzte, lényegében ma is időszerű. Csak néhányat említek meg közülük: az 1945–1954. évi ciklusbibliográfia, a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* frissebbé tétele, korábbi ciklusbibliográfiák pótlása, az *RMK* új kiadása, magyar könyvtártudományi kézikönyv megírása stb.

A másik igen lényeges kérdés, a távlati tudományos terv kérdése. Elevenebb és gyakorlatibb lett volna a vita, ha a távlati tudományos terv vázát ismernők, ha látnók, hogy a könyvtári problémák hogyan illeszkednek bele a tervbe. Meg kell találnunk azokat a lehetőségeket, melyek révén a legfontosabb könyvtártudományi kérdések bekerülhetnek a távlati tervbe.

A több mint két évvel ezelőtt a regionális tervezés rendszerével kapcsolatosan kiadott kormányhatározat alapján egyes tudományágak területén komoly felmérő és elemző munka indult meg. Különböző tudományterületeken dolgoznak a regionális rendezési terveken. Megoldandó könyvtártudományi kérdéseink egy részét igen szerencsésen lehetne ehhez a regionális tervezéshez, az e tárgyban folyó kutatómunkához kapcsolni, arról nem is beszélve, hogy az egyes régióknak megfelelő könyvtári szervezet, ellátottság s egyéb könyvtári problémák rövidesen fel fognak vetődni.

Az ismertetett tematikai terv részletes programot jelöl ki a könyvtár társadalmi funkciójával, a modern könyvtermés vizsgálatával, a könyvtári munka szervezésével stb. kapcsolatosan, de nem tesz említést a könyvtárosról. KOVÁCS Máté referátuma kutatási területként jelöli meg a múlt kiemelkedő könyvtáros-személyiségei életrajzának feldolgozását. SEBESTYÉN Géza ugyan ezen témát „könyvtárosok életrajzai” fogalommal jelöli meg. A szervezési kérdéseknél történik csak említés a könyvtáros munkájáról és képzéséről. Véleményem szerint a ma könyvtárosának jelentőségét, szerepét, feladatát stb. erőteljesebben, hangsúlyozottabban kell kiemelni. LÁZÁR Péter különben célzott referátumában a könyvtáros személyére, szerepére, gondolatvilágára. A kutató és a könyvtáros, a könyvtáros és az olvasó kapcsolatának, a könyvtáros lélektanának a vizsgálata fontos. Vannak a könyvtárosi hivatáshoz fűződő olyan problémakörök, amelyekkel önálló témaként kell foglalkoznunk.

Balázs János, Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára

LÁZÁR Péter előadásában szemléletesen vázolta azt a problémát, amely előadásának gerincét képezte, hogy ti. megítélése szerint a történeti jellegű kutatások túlzott mérvűek, jelenlegi aktuális problémáink mellett az ezekben fektetett energia indokolatlan. Miként szemléltető grafikonokon bemutatta, ez az aránytalanság nemzetközi összehasonlításban is szembeötlő.

LÁZÁR alapvetően abban látja e hazai jelenség magyarázatát, hogy a kutatók jelentős része a kor aktuális problémái iránt nem rendelkezik kellő hajlammal, nincs meg a bátorsága az ezek megoldásához szükséges, sokszor igen bonyolult elvi kérdések nyílt megvitatására. A történeti jellegű kutatá-

soknak azonban az esetek túlnyomó többségében nem ez a végső oka. Magyarázata a kutatói egyéniségnek és a tudományos kutatás természetének sokkal mélyebb rétegeibe nyúlik vissza. Elképzelhetetlen, hogy nemcsak a könyvtár-tudomány, de bármely más szaktudomány területén dolgozó kutató, mégpedig éppen a komolyan elmélyülni kívánó kutató, ne foglalkozzék történelmi stúdiumokkal. Az elmélyülő tudományos kutatásban a tudományág történetének vagy a tudományág egyes területei történetének kutatása nélkülözhetetlen előfeltétel. Ezt a magunk területére konkretizálva: nem lehet elképzelni a dolgok, a problémák gyökeréig hatolni kívánó könyvtárost történelmi kutatásra való hajlam nélkül. A könyvtártudomány területén elmélyülni kívánó minden kutatónak szembe kell néznie a kérdések eredetének problémájával, az eddigi megoldási kísérletekkel, egyszóval ismernie kell a probléma eredetét, történetét. A problémák teljességéhez hozzátartozik azok múltja is, éppen a dolgokat folyamatukban szemlélni kívánó dialektikus szemlélet jegyében. A történelmi stúdiumokkal való foglalkozás az esetek túlnyomó többségében nem a jelen aktuális problémáitól való elfordulás, sőt éppen a jelen kor problémáiban elmélyülni kívánó kutató esetében ez az igény csak *előstúdiumként* jelentkezik. Erre az előadásban közölt adatok, grafikonok szolgáltatják a legkézenfekvőbb bizonyítékokat. Az előadás szerint ugyanis a történelmi kutatásokkal való foglalkozás különösen elburjánzott a kezdő könyvtárosoknál. Nem természetes jelenség-e az elmélyülni törekvő kutató számára, hogy kutatásának lehetőleg kezdetén megismerkedjék a tudomány, vagy annak egyes problémája vagy saját könyvtára történetével? Nem lehet egészséges állapot az, hogy a könyvtárba újonnan került dolgozók mindjárt a napi munka megreformálásával akarják kezdeni a tudományos kutatómunkát. Először gyűjtsenek tapasztalatokat, a tapasztalatok érlelődjenek ki bennük.

A történelmi stúdiumok és a könyvtártani érdeklődés az elmélyülni kívánó kutató szemléletében nem zárja ki egymást, hanem ellenkezőleg, szorosán és szervesen összefügg. A történelmi stúdium a mélyen megalapozni kívánt könyvtárosi pálya kezdetén szinte szükségszerűség.

Danyi Dezső, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának vezetője

Ankétunk tárgya tulajdonképpen három problémakört ölel fel: a könyvtártudományi munka lényege és tartalma általában, soronlevő könyvtártudományi kutatásaink tematikai terve, végül a kutatómunka megszervezésének kérdései. Ami az első problémakört illeti, az a tény, hogy a távlati tudományos tervben a könyvtártudomány is helyet foglal, nem jelenti azt, hogy a könyvtártudomány tárgya és lényege tisztázott. Az ezzel kapcsolatos zavart az előadások és a felszólalások egymásnak ellentmondó nézetei is visszatükrözik. Például az egyik előadó szerint, ha a bibliográfiakészítés módszertanával foglalkozom, az könyvtártudományi munkának számít, de ha meghatározott tárgyú bibliográfiát készítek, az már nem könyvtártudomány. Mások viszont a bibliográfiák készítését is könyvtártudományi munkának minősítették. A könyvtártudomány nem egészen tisztázott tárgya egyéb nyomokat is hagyott a soronlevő könyvtártudományi kutatások tematikai tervében.

Kétféle módon lehet a könyvtártudomány fogalmának kérdéséhez hozzányúlni. Az egyik módszer szerint kereshetjük a könyv és a könyvtárak

kapcsolatait az étellel és a társadalommal és kutathatjuk kölcsönhatásaikat. Ez röviden szólva nem más, mint a könyv és a könyvtár szociológiája. A másik módszer szerint általánosíthatjuk, rendszerezhetjük a jelenlegi könyvtári gyakorlatban felmerülő problémákat, azaz a meglévő praktikumból tudományt alkothatunk. Nem kétséges, hogy az előbbi stúdium a fontosabb és elhatározó jelentőségű a könyvtári gyakorlat tudományos jellegű feldolgozása szempontjából is. A könyv és a könyvtár általános társadalomtudományi problémáinak kutatása — mondhatnám azt is, hogy az alapkutatás — időben is megelőzi a második módszer szerinti feldolgozást. Ennek a meggondolásnak a tervben is érvényt kell szerezni. Továbbá nyilvánvaló, hogy a könyvtártudomány legnehezebb, szociológiai jellegű feladatainak kidolgozását — az alapkutatást — ott kell összpontosítani, ahol kellő személyi, tárgyi és anyagi feltételek állnak rendelkezésre. Csak a könyvtártudomány szociológiai kérdéseinek alapos elemzése után lehet hozzákezdeni olyan téma feldolgozásához, mint pl. az ajánló bibliográfiák készítésének módszertana.

A könyvtártudományi munka nem azonos a könyvtárosok tudományos munkájával. Különösen akkor nem, ha szakbibliográfiák készítését nem minősítjük könyvtártudományi munkának, bár a szakbibliográfiával elősegíthetjük a távlati tudományos terv egyik vagy másik célkitűzésének megvalósítását.

A történelmi vonatkozású stúdiumok általános elítélésével nem értek egyet. Ugyanis a könyvtár, a levéltár és a múzeum talán legalkalmasabb környezetet nyújt történelmi stúdiumok készítésére, és nem lehet csodálkozni, ha a könyvtáros történelmi „beütéseket” kap a körülötte felhalmozott történelmi művektől. Egyetértek azonban az előadóval abban, hogy a túlzott mértékű történelmi kutatás az aktuális könyvtártudományi kutatómunka gyengeségét bizonyítja. De ha a történelmi stúdiumok marxista ideológiai felkészültséget tükröznének, mégis fejlesztették volna könyvtártudományi tevékenységünk általános színvonalát.

A könyvtártudományi kutatás jelenlegi szervezete eltér az egyéb tudományok területén kialakult szervezeti formáktól; a távlati terv elkészítése során ezt is mérlegelnünk kell. Míg más tudományágakban a kutatók legnagyobb része kizárólag a tervben meghatározott tudományos témákkal foglalkozik, könyvtártudományi kutatást végző könyvtárosaink legnagyobb része egyéb munkákkal is meg van terhelve. Ilyen szervezeti körülmények között minőségileg és mennyiségileg csekélyebb eredmények várhatók, mint más tudományágak területén. Tehát a könyvtártudományi kutatás tervezett fejlesztéséhez szervezeti intézkedésekre is szükség van. Gondolok itt különösen a KMK-ra. A felvázolt programot sem mennyiségi, sem minőségi szempontból nem lehet az idejét múlta — heti 6 vagy 8 óras — úgynevezett kutatónap keretében megvalósítani. Az is felvethető, hogy ilyen nehézségek mellett nem volna-e célszerű egy minimális programmal kezdeni a szervezett kutatásokat? Előnyösnek látszik meghatározott kutatási témák vagy témacsoportok feldolgozását egy-egy könyvtár felelősségére bízni.

Polónyi Péter, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Meggyőző tudományelméleti alapvetés, alapos helyzetelemzés, a lehetőségek, tennivalók feltárásában megmutatkozó tudományos és gyakorlati érzék harmóniája jellemezte a konferencia előadásait, amelyek a szocialista

művelődéspolitikai követelményeinek és hivatásunk érdekeinek vonzó egységében nemcsak távlati célokat jelöltek meg, hanem konkrét munkatervet is adtak. Az előadásokban elhangzottaknak ezt a belső egységét két oldalról közelítették és bontották meg a hozzászólások. Egyrészt a könyvtári gyakorlat oldaláról — ennek adott hangot a közművelődési könyvtárak dolgozói —, másrészt — a szakkönyvtárak képviselőinek aggodalmaiban nyilatkozott meg ez — egyéb tudományok érdekei felől.

E hozzászólások problematikája két fő kérdés köré csoportosítható. Az egyik: a könyvtári szakma — s ezzel együtt a szakmabeliek — viszonya a könyvtártudományhoz; a másik: a könyvtártudomány viszonya más tudományokhoz.

Ami az első kérdést illeti, úgy látom, hogy ez a viszony nem kielégítő. A könyvtárosok adósa saját szakmájuknak. Nem gyakorlati munkájukról van szó. A szakma elméleti kérdéseivel szemben fennálló adósság a nyugtalanító. Ez a közömbösség szakmánk problémái iránt megengedhetetlen. Sokan félreértették LÁZÁR Pétert; nem minősítésnek, hanem figyelmeztetésnek szánhatta, amit a könyvtárakban folyó kutatómunkáról mondott. Helyénvalóan. Mert elképzelhető-e az más szakmában, hogy kutatói idegen szakterületek felé húzódjának, vagy többségükben történeti jellegű témákon dolgozzanak, mielőtt saját, legégetőbb problémáikat megoldották volna?

Az érdektelenség főokát bizonyos szemléleti konzervativizmusban látom. Ez az igazi kerékkötője a fejlődésnek. Alapját s tarthatatlanságát egyaránt a könyvtári munka természete világíthatja meg. A megérés elve, a szigorú következetesség — sokszor kényszerűen a hibás gyakorlathoz is, mert a munkamenetek korrekciója még nagyobb zavart eredményezhet — minden könyvtárost kritikusan tartózkodóvá tesz minden „rendbontó” újítással szemben. Sokszor még azokat is, akik egyébként jól tudják és derekasan vállalják is a szocialista könyvtár új funkcióiból adódó munkatöbbletet. Csak az elvi, a könyvtártudományhoz elvezető következtetést nem vonják le abból. Nem gondolnak arra, hogy könyvtáraink, melyek a kultúra és a társadalom egyre mélyebb rétegeibe hatolva napról-napra szélesebb körben tevékenykednek, és szolgáltatásaikkal nemcsak kielégíteniök, de fejleszteniök is kell olvasóik igényeit, munkánk hagyományos felfogásával nem lesznek képesek megbirkózni feladataikkal. Igazán eredményesen csak tudatosan, alapos szakmai elméleti felkészültséggel dolgozhatunk. A könyvtártudomány erre képesít. Világnézetünk, hivatástudatunk és a szakmai részletismeretek között ez az összekötőkapocs. Hogyan emelkedhetnének könyvtáraink megnőtt feladataik színvonalára, s milyen műhelyeivé válhatnának a tudományos munkálkodásnak? Fejlődésüknek KÖHALMI Béla által felidézett perspektívája bármily vonzó is, — irreálisnak tűnik. Alapvető különbség van a tudományon intézetek és a könyvtárak között. Azok mindegyike egy tudomány keretein belül fejti ki tevékenységét, mi több szaktudomány „bedolgozóí” vagyunk. Gondoljunk például a szakkibliográfiákra.

A könyv- és könyvtárkultúra funkcionális vizsgálata lenne a feladatunk. Az, hogy munkánkat, szakproblémáinkat ne önmagunkból kiindulva szemléljük, hanem a jobban megismert társadalmi igények és szükségletek felől.

Olvasóink és könyveink — majd minden könyvtárban új és sajátos problémákat felvető, sokféle kísérlet, módszer tárgyát képező — érintkezésénél lehetne megfigyelni azokat a jelenségeket, amelyeknek vizsgálata nemcsak a magunk dolgában igazítana el, hanem fontos tanulságokkal szolgálna

a népművelés, az irodalom, a művelődéstörténet, a néprajz, a pedagógia, a lélektan, de még a praktikusabb tudományok művelői, szakemberei, irányító szervei számára is. Kivételesen kedvező helyzetben vagyunk, mert a kulturális értékek és a társadalom tagjainak kontaktusa nálunk nem alkalmi, az abban szerepet játszó tényezők meghatározhatók, a folyamatok nyomon követhetők, s típusokon belül megismétlődők.

Itt lenne az ideje annak, hogy széleskörű elemző vizsgálatok tárgyává tegyük a könyv, a könyvtár, az olvasás társadalmi szerepét és a tudomány eszközeivel is felmérjük, megrajzoljuk azt az utat, mely az otthontól, munkahelytől, iskolától a könyvtárig, írótól az olvasóig, az olvasmánytól az olvasás hatásáig vezet.

Alapvető és jobban megoldandó feladatnak érzem a művelődési intézmények tudományosan megalapozott, tervszerű együttműködésének biztosítását. A harmonikusan művelt, szocialista ember ideálja enélkül vágyálom marad. Milyen szerepet kell vállalni, milyen erőket kell mozgósítani a könyvtáraknak ebben a népművelési munkamegosztásban? Mit kell tenniük a világnézet, a szakismeret, a korszerű általános műveltség kialakítása terén? Mit kell tenniük annak érdekében, hogy az olvasó emberek száma gyarapodjék, hogy olvasmányaikat ne öletszerűen, egyoldalúan válasszák meg, hogy a könyveknek köszönhető élmények, tanulságok egyéni magatartást formáló erővé és társadalmilag is jelentős teljesítmények ösztönzőivé váljanak? Ezek a mi feleletre váró, legfontosabb kérdéseink.

A másik probléma a könyvtártudomány viszonya más tudományokhoz. Ebben a kapcsolatban a könyvtártudomány részben felhasználója, részben gyarapítója más tudományoknak. Nagy általánosságban a társadalomtudományokkal (pedagógia, lélektan, néprajz, irodalom-, történettudomány, szociológia stb.) való kapcsolatát lehet így jellemezni. A határvonal meghúzása a könyvtártudomány és más társadalomtudományok tartománya között rendkívül nehéz. HORVÁTH János például az irodalomtudomány feladatának tekinti az olvasóközönség vizsgálatát is, azt, amit mi egyik legjellegzetesebb könyvtártudományi kutatási témáknak tartunk.

A természettudományokkal való kapcsolatunk az olvasószolgálati problémák tanulmányozása révén szerzett tapasztalatok közvetítésének mértékéig terjedhet.

Annál többet várhatunk viszont az orvos- és főként a műszaki tudományokkal való összefogástól. A könyvtártudomány művelőinek fontos könyvegészségügyi problémák megoldására kell szövetkezniük bakteriológusokkal, közegészségügyi szakemberekkel, vegyészekkel. A könyvtártudományi munkálatok sorába be kell iktatni gépesítési feladatokat, mint pl. a dokumentumtárolás, keresés és továbbítás korszerű — utóbbiaknak esetleg távközlés útján történő — megoldása; az anyagfeltárást megkönnyítő szelektorok, állományvédelmi és raktári stb. jelzőberendezések alkalmazása, gazdaságosabb helykihasználást eredményező raktározási, építési formák kialakítása; a kölcsönzési és a statisztikai munka nyilvántartási részének automatizálása; célszerű propagandaeszközök konstruálása stb.

Vizsgálat tárgyává kell tenni magának a könyvtárosnak helyzetét is. A könyvtártudomány célkitűzéseinek szépségében, a könyvtárosok hivatás-szeretetében és képességeiben biztosítékát látom annak, hogy terveink megértő fogadtatásra találjanak, és előbb-utóbb valóra is válnak.

Wallehausen Gyula, *Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára*

SEBESTYÉN Géza bejelentette, hogy egy későbbi anketon fogunk foglalkozni a könyvtárakban folyó nem könyvtártudományi kutatásokkal. Akkor látjuk majd teljes egészében a ránk váró feladatokat: milyen kérdések megoldására van szükség sürgősen és mi az, amit későbbre halaszthatunk. Akkor dől el az is, milyen arányban szerepeljenek kutatásaink között könyvtártudományi kérdések és — főleg a szakkönyvtárakban — az egyéb szaktudományokkal együtt megoldandó témák. E kétféle téma közötti határ egyébként is elmosódik. Másként is megvonhatjuk azonban a határt, megkülönböztethetjük az olvasókat közvetlenül szolgáló vagy közvetve szolgáló kutatási témákat. Minden könyvtár általában a saját olvasóit közvetlenül szolgáló témákat részesíti előnyben, — s ez természetes. Az egyetemi könyvtár a professzorok, a hallgatók, tehát az egyetemen folyó oktató-, kutató- és nevelőmunka támogatását van hivatva szolgálni. A területi közművelődési könyvtár a helytörténeti kutatást részesíti előnyben, a szakkönyvtár a mérnök, orvos, közigazda stb. igényeit elégíti ki. Így szerzünk megbecsülést a könyvtári munkának a társadalomban, bizonyítjuk be a könyvtár nélkülözhetetlenségét, társadalmi hasznosságát.

Hibás lenne fentiekből arra következtetni, hogy a szakkönyvtár ne foglalkozzék könyvtártudományi kutatással. Szó sincs róla. A szakkönyvtárakban is felmerülnek sajátos problémák, ezek elvi kérdéseit más, mint a szakkönyvtár nem oldhatja meg.

A múltban találoztunk olyan egyoldalú, helytelen szemlélettel, amely szerint a termelőüzem csak termeljen, a kutatóintézet pedig kutasson. Ma már viszont egyes termelőüzemeknek önálló kutató részlegük van, amely a speciális helyi feladatokkal igyekszik megküzdeni. A könyvtárügy területén is hasonló megoldásra gondolok. Az általános jellegű (alap-) kutatások valamely központi szerv keretében, a helyi jellegű, szűkebb körűek pedig a megfelelő könyvtárban oldandók meg.

A könyvtártudományi kutatások mellett folytatni kell a nem szorosan könyvtártudományi, de egyéb szakterületek javát szolgáló kutatásokat is. Egyaránt fontos ez a társadalom és a könyvtár szempontjából. Éppen ezért nem helyes a könyvtártudományi kutatás szembeállítása a könyvtárosok által más szaktudományok javára végzett komplex témájú kutatásokkal. Persze, ezzel kapcsolatban olyan jellegű kutatásokra gondolok, amelyeket kizárólag a könyvtáros végezhet el a könyvtár állományára támaszkodva.

V. Waldapfel Eszter, *az Országos Pedagógiai Könyvtár igazgatója*

8—10 évvel ezelőtt még a könyvtártudomány létén vagy nemlétén vitáztunk. A vitákban nagyobb számban olyanok vettek részt annak idején, akik a könyvtártudomány létét tagadták, és legfeljebb a könyvtörténeti stúdiumok számára voltak hajlandók a könyvtártudomány rangját elismerni. Óriási lépést jelentett e téren, hogy 1952-ben létrejött az Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának keretében a Könyvtártudományi Bizottság, melynek bölcsőjénél ott álltunk mindazok, akik a könyvtártudomány egészséges fejlődését óhajtottuk. A bölcsőhöz azonban odasurrant a jószándékú és a tudomány fejlődését egyengetni szándékozó könyvtárosok mellett a rossz tündér is, mert csak ezzel magyarázható az, hogy a Bizottság — annyi

jószándék ellenére — 6 év után sem tölti be hivatását teljes egészében és minden területen.

De el kell ismernünk, már pusztán abban a tényben, hogy ma itt ülünk és a korábbi meddő viták helyett konkrét problémákról vitatkozunk, ennek a Bizottságnak is igen nagy szerepe van. Nem az volt ankétunk döntő kérdése, hogy van-e könyvtártudomány, annál többet vitattuk azt a kérdést, hogy melyek a könyvtártudományi kutatás soronlevő döntő feladatai, és hogy a könyvtártudománynak melyik szektorát kell a legsürgősebben fejleszteni. Ezt a kérdést igen sokan felvetették. Nem szeretném azonban, ha belecúsoznánk abba a téves szemléletbe, hogy a könyvtörténetet a könyvtártudományon belül szembeállítjuk az alkalmazott könyvtártudománnyal.

Mind a három referátum felvetette ezt a kérdést elvileg és kultúrpolitikai síkon. Érzésem szerint és felfogásomnak legmegfelelőbbben SEBESTYÉN Géza helyezte a könyvtörténeti kutatásokat a maga helyére. LÁZÁR Péter tavalyi álláspontjához képest kissé szelídebben fogalmazta meg támadását a könyvtörténeti kutatásokkal szemben. Azt hiszem, hogy ez az egyik fő oka annak, hogy a hozzászólások nagy része e köré a kérdés köré csoportosult, és sokan úgy érezték, hogy a könyvtörténeti kutatások létjogosultságát kell megvédeni LÁZÁR Péterrel szemben.

A könyvtörténeti kutatások aránytalan méretei tekintetében két problémát kellene felvetni, mindkettőt említette is LÁZÁR Péter: mi az oka ennek a jelenségnek? egészséges-e ez a jelenség? Ez utóbbira egyértelműen kimondhatjuk, hogy nem egészséges. Nem egészséges az, hogy olyan sok kutató a történeti témák felé fordul, s a többi probléma egyáltalán nem érdekli.

A másik kérdés, vagyis hogy mi az oka ennek a jelenségnek, sokkal bonyolultabb. Az előadó nem elemezte eléggé ezt a kérdést.

Fontos volna annak tisztázása, hogy ha most már elfogadott és elismert tudomány a könyvtártudomány, melyek azok a törvényszerűségek, amelyeket megállapít. Ehhez az elemző munkához SEBESTYÉN Géza referátuma nagy segítséget fog adni.

Ha felidézünk azokat a tudományokat — gondolok itt például a pedagógiára —, amelyek a múlt században kezdtek küzdeni elismertetésükért, és a századforduló vagy az első világháború idején érték el egyenjogúságukat, a könyvtártudomány mai helyzetéhez hasonló jelenségekkel fogunk találkozni. Területünkön az egyetemi oktatás igen hibás ebben, különösen a korábbi években, de ma sem változott még eléggé a helyzet. Az egyetemi oktatás nem tudta még eléggé közel vinni a hallgatókhoz a könyvtártudomány egész tartalmát. A történeti és az irodalomtörténeti kutatás hosszú múltra tekinthet vissza, módszerei, tematikája már kikristályosodott, a mi tudományunknak pedig még a problematikája is csupán kialakulóban van. Ezért is szívesebben fordulnak kutatóink azokhoz a témákhoz, melyekre a más tudományoknál kialakult módszerek alkalmazhatók. Amikor az idősebb generáció a könyvtártudományi kutatómunkát elkezdte, még szinte ismeretlen volt a könyvtártudomány gyakorlati, alkalmazott területe; a kutatások csaknem kizárólag a könyv- és könyvtártörténet területére korlátozódtak.

Felelni szeretnék röviden arra a megállapításra is, hogy a heti 6–8 órai szabad kutatás nem felel meg a korszerű kutatási módszereknek. Én nem hiszem, hogy bárki, aki ezért a heti néhány óráért harcolt, vagy aki ezt engedélyezte, úgy fogta volna fel a kérdést, hogy a kutató csak abban a 6 vagy 8 órában kutat. A kutatás a kutató számára bizonyos mértékig szórakozás,

felüdülés is. Valljuk meg, hogy minden komoly kutató szabadidejének igen nagy részét tölti kutató munkával.

A másik probléma a honorálás kérdése. Itt sem érzek döntő akadályozó tényezőt. A *Könyvtáros* pl. sokkal jobban fizet, mint más tudományos folyóirat. Nem hiszem, hogy a tudományos kutatást az anyagi tényező komolyan befolyásolná.

Mezei László, az MTA Könyvtártudományi Bizottságának titkára

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtártudományi Bizottsága több mint hat esztendeje képviseli a könyvtártudományt az Akadémián. Több hozzászólásból kiesendült az aggodalom, hogy bizonyos nehézségek vannak a Bizottság és a KMK között. Akik közelebbről ismerik a tényeket, tudják, hogy ezek a nehézségek nem léteznek, sőt a kapcsolat szükségszerűen úgy kellett hogy alakuljon, hogy a bizottság mint kutatóintézettel nem rendelkező akadémiai szerv, a KMK megalakulását örömmel üdvözölte, a KMK munkáját igénybe vette, és a megalakulás óta az együttműködés egyre szilárdul.

Az elmondottak alapján azt hiszem, a jelenlevőknek nem lesz kétsége afelől, hogy bizonyos kérdések — mint a könyvtárak szaktudományi szolgáltatásai és a könyvtárosok nem könyvtári tárgyú tudományos munkássága — azért nem kerültek most szőnyegre, mert ennek a konferenciának megvolt a maga szorosan meghatározott tematikája. Az akadémiai Bizottság a most elhangzottak felhasználásával az itt el nem mondottakat is felveszi programjába, és egy újabb ankéton igyekszik tisztázni a könyvtár és a tudományos munka kapcsolatait.

Szekeres Pál, a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztályának vezetője

Az utóbbi évek hazai fejlődését az jellemzi, hogy a könyvtárügy fontos állami üggyé vált. Nyugodtan állíthatjuk ezt a könyvtártudományi munkáról is. Ezzel megelőztünk sok gazdagabb országot. A múlt évben létrehoztuk a Könyvtártudományi és Módszertani Központot azzal a rendeltetéssel, hogy legyen irányítója a könyvtártudományi munkának elvi kérdésekben is és szervezeti kérdésekben is.

Mindannyian tudjuk, hogy folyik a távlati tudományos kutatási terv összeállítása. Ez a munka nagy segítséget nyújt kutatási elgondolásaink végrehajtásához. Nemesak arra gondolok, hogy a tervben helyet kapnak a könyvtártudományi kutatások is. Ezen túlmenően minden egyes országos kutatási főfeladat keretében lehetőség nyílik, hogy a könyvtárak tudományos tevékenysége és szolgáltatásai felvétesse a tudományos kutatás távlati tervébe. Kimeríthetetlenek az ebből eredő lehetőségeink; féltő, hogy korántsem fogjuk kihasználni azokat.

A KMK kimutatása szerint 141 könyvtáros foglalkozik könyvtártudományi kutatással. Gondoljunk arra, hogy van hazánkban még jónéhány tudományterület, amelynek feldolgozására nem áll rendelkezésre ennyi kutató. Valószínű, hogy a felsorolt kutatók egy része érdemtelenül élvez kutatónapkedvezményt. Nincs mögöttük tudományos tevékenység, de még egy szerényebb igényű cikk sem. Meg kell fontolni, kiknek a számára kívánjuk ezt a kedvezményt biztosítani; ezáltal sokat tudnánk segíteni az ankéton fel-

vetett problémák megoldásában. Ezt célozza az az előkészítés alatt álló miniszteri utasítás is, amely a könyvtárakban folyó könyvtártudományi kutatási tevékenységet kívánja szabályozni. Az utasítás lényege az, hogy a könyvtártudományi kutatások jelentős részét be kívánjuk építeni a könyvtárak munkatervébe.

Publikálási lehetőség tekintetében komoly lépéseket tettünk az elmúlt 1—2 évben. Őszintén fel kell azonban tárnunk, hogy a múlt évben csupán 50%-át használtuk ki a kiadványok megjelentetésére előirányzott kereteinknek. Nem fordult elő, hogy érdemes kéziratot anyagi eszközök hiánya miatt nem tudtunk volna megjelentetni. Erre az évre is nagyobb a kiadványok költségeire szánt költségvetési keretünk, mint amennyi a kilátásba helyezett megfelelő, értékes kiadványokhoz szükséges.

Legfontosabb célkitűzésünk, hogy a könyvtártudományi kutatás a könyvtárosok közügyévé váljék, hogy a kutatás jelentőségét tudatosítsuk, mert kutatás nélkül könyvtárosaink nem fejlődhetnek úgy, ahogyan azt szeretnők.

Nem állítható, hogy a gyakorlat egyáltalán nem fejlődhet elmélet nélkül; azonban előbb-utóbb kiütköznek az elmélet lemaradásából folyó nehézségek. Ez a helyzet kezd kialakulni a hazai könyvtárügy tekintetében is. Nem nagyképszerűségről hivatkozom HEGEL-re, aki azt mondta, csak a szürkület beálltával kezd repüléshez a bagoly. Ez érvényes a könyvtárügyre is. Először igen komoly könyvtári gyakorlatnak kell kialakulnia ahhoz, hogy komoly színvonalú tudományos tevékenység megindulhasson. Ezt tapasztalhattuk a legkülönbélebb tudományágak esetében is. Bár a könyvtáraknak évezredek előzményei vannak, tömegméretűvé csak az utóbbi évtizedekben váltak, úgyhogy most már tudományos vizsgálatok alapját alkotja a könyvtárügy.

A létnek és a tudatnak a marxista filozófiából ismeretes viszonyának tükrében kell a könyvtártudományi kutatás viszonylagos lemaradását is értékelni. Ma már felhalmozódott a legkülönbélebb könyvtártípusok területén olyan tömeges tapasztalat, amelyekre színvonalas tudományos munka építhető. Ezért van adva ma már a könyvtártudományi kutatás minden lehetősége. A Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztálya nevében azt a reményt fejezem ki, hogy a könyvtárosok körében egyre fokozódik a tudományos tevékenység iránti érdeklődés, ugyanakkor pedig a megoldás felé haladnak a szervezeti kérdések is.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központnak kell a könyvtártudományi kutatómunka irányítását és szervezését kézben tartania és az idevágó elvi és gyakorlati kérdéseket tisztáznia. Remélem, hogy SEBESTYÉN Géza és LÁZÁR Péter megbirkózik ezzel a feladattal. Bízom abban, hogy meggyorsíthatjuk a könyvtártudományi kutatás fejlődését, bízom abban, hogy az elméleti tevékenység egyre inkább segíteni fog bennünket gyakorlati problémáink megoldásában és a könyvtári szolgáltatások hatékonyabb teljesítésében.

Szükségesnek látok azonban még egy kérdést felvetni, amely a vita folyamán kissé eltorzult. A történeti kutatások szükségességét LÁZÁR Péter nem vonta kétségbe. Nyilvánvalóan nem egészen jószándékú tehát az a nézet, hogy a történeti kutatások mellőzése ellen kell harcolni, mert ilyen javaslatról LÁZÁR előadásában nem volt szó. A történeti stúdiumok szükségessége tekintetében tehát nincs ellentét. Ezek természetesen hozzátartoznak a könyvtártudományhoz, a marxista tudományhoz. Eltorzult azonban a történeti

kutatások kérdése más vonatkozásban is, midőn úgy vetődött fel, hogy a könyvtárügyi és a történeti kutatást szembeállították egymással. A kérdés lényege nem az, hogy vagy történeti kutatások, vagy könyvtárügyi kutatások, hanem az, hogy a helyes kutatási arányokat biztosítsuk. Úgy látom, hogy e tekintetben sincs ellentét az előadó és a felszólalók között. Nem az a baj, hogy történeti kutatások folynak, hanem az, hogy ezek a történeti stúdiumok nem nyitnak utat sem a mai helyzetünk elemzése, sem a holnap fejlődése számára.

Egyetértek WALDAFFEL Eszternek és BALÁZS Jánosnak az előadó bíráló észrevételeivel és bizonyos, hogy világosabban láttuk volna a kérdést, ha LÁZÁR Péter megemlítette volna az általuk felvetett szempontokat is. De tárgyilagosan meg kell állapítani, hogy LÁZÁR az ellenkezőjét sem állította annak, amit WALDAFFEL és BALÁZS hiányolt. Könyvtáraink már sokat fejlődtek, közművelődésügyi könyvtáraink munkája is ma már magasabb színvonalú. Sok könyvtárunkban folyik több irányú könyvtári kutatás is. A kutatók többségének azonban nincs kellő perspektívája. Márpedig a távlatokat nem nélkülözhetjük a kutatásban. Közel kétmillió ember látogatja ma már hazánkban a könyvtárakat. Ez a kétmillió ember évente 18—20 millió alkalommal fordul meg könyvtárainkban. Ez nem csekélység! Hatalmas ösztönző erő ez minden jószándékú könyvtáros számára. Akit ez a hatalmas kulturális tömegmozgalom nem ragad magával, az nem tekinthető igazán könyvtárosnak, annak nincs is helye a könyvtártudomány területén.

A könyvtári munka távlata szorosan összefonódik a szocialista művelődés fejlődésének távlatával. Egyetlen társadalmi rendszernek sem volt olyan társadalmi és művelődési eszménye, mint a szocializmusnak. Mindegyik osztálytársadalom igen szűk körre korlátozta művelődési eszményeit, amelyek igen ellentmondásosak voltak. Másféle műveltség volt az eszmény az uralkodó osztály számára és más az elnyomott osztályok számára. A szocialista társadalom viszont korlátozás nélkül biztosítja a dolgozó nép művelődésének fejlődését, a szocialista műveltség eszményének megvalósítását. Ez szolgáltat kellő távlatot a művelődésügy dolgozóit, köztük a könyvtárosok tevékenysége számára. A szocialista művelődésügy fejlesztéséért, a kulturális forradalom sikeres megvalósításáért vívott küzdelemben előkelő szerepük van a könyvtárosoknak. A művelődést szolgáló sok más tényezővel szemben a könyvtárosi tevékenység, a könyv áthatja az élet minden területét. Könyvtárosainknak meg kell érteniük és meg kell szokniuk az előttünk álló távlatokat, amelyek egész népünk kulturális felemelkedésének útját kijelölik. Ennek birtokában könnyebben vállalkozhatnak könyvtártudományi kérdések tisztázására, és a történeti témákban is megtalálják a jövő felé mutató utat, amelyen előre kell haladnunk.

Fontos végül, hogy a Könyvtártudományi és Módszertani Központ hasson ösztönzőleg a fiatal könyvtárosokra, adjon nekik lehetőséget a fejlődésre, segítse és támogassa őket, hogy egyre nagyobb feladatokra vállalkozhassanak sikerrel. Abban a reményben, hogy anketünknek céltudatosabb kutatómunka lesz az eredménye, sok sikert kívánok minden résztvevőnek.